

práva národu slovenského neb rusínského bráni aneb z buřičství obviňovati, který veřejně k lidu slovenskému neb rusínskému o slovenské neb rusínské národnosti rozpráví.

7. aby právo zakládání a udržování spolků takových, které by měli za cíl napomáhání rozkvétání národního slovenského neb rusínského života, Slovákům a Rusínům uherským odpiráno nebylo a oni zároveň Maďarům úplně práva spolkovitosti požívatí mohli. Osvědčují se Slováci a Rusíni uherští, že s dosavadním uherským ministerium pouze a výhradně maďarsky smýšlejícím ani s jeho jednáním spokojeni nejsou.

6

Úvaha Ludovíta Štúra „Pohľad na európske udalosti roku 1848“ zo začiatku augusta 1848.

Uverejnil Slavenski jug, roč. 1848, č. 1–4 zo 6., 9., 11. a 12. augusta 1848. Uverejňujeme v preklade dr. J. Siráckeho. Pôvodný názov článku Pogled na europejske dogadjaje god. 1848. Časť tretia a štvrtá bola už niekoľko ráz uverejnená.

Ludovít Štúr svoj pobyt v Záhrebe začiatkom augusta 1848 využil nielen na rokovania s bánom J. Jelačićom a inými chorvátskymi politikmi, ale aj na nadviazanie publicistických stykov s chorvátskymi časopismi, najmä s novozaloženým Slavenskím jugom, vydávaným za redakcie Dragutina Kušlana a Nikolu Krestiča od 6. augusta 1848. Doteraz sa tomuto Štúrovmu článku ako celku nevenovala takmer nijaká pozornosť, hoci ide o jeho veľmi dôležitý historicko-politický prejav. Štúr sleduje, vysvetľuje a analyzuje revolučné udalosti, ktoré sa vyvinuli v celej Európe od začiatku roku 1848 a venuje pozornosť najmä Francúzsku, kde februárové udalosti zapálili pochodeň revolúcie, ktorá sa rozšírila do všetkých oblastí Európy, vyjmúc Pyrenejský polostrov a Rusko. Pravda, Štúrov pohľad zaostáva za rozborom revolučných udalostí, ako ich podáva Karol Marx vo svojej práci *Triedne boje vo Francúzsku 1848–1849*, vydanej roku 1850, už aj preto, že táto práca vznikla neskoršie a mohla sa dotýkať aj výsledkov, ktoré revolučné udalosti roku 1848 mali vo Francúzsku. K. Marx vychádzal z podstatne inej pozície pri ich posudzovaní a analýze. Štúr venuje vo svojej úvahe osobitnú pozornosť aj revolučným hnutiam v Nemecku a Rakúsku, ako aj národným hnutiam rakúskych Slovanov v súvislosti so Slovanským sjazdom v Prahe a jeho cieľmi i výsledkami.

I. Tento rok je pre všetky európske národy veľmi významný. Kto by si ešte v minulom roku bol pomyslel o udalostiach, ktoré sa v ňom prihodili, že sa vyskytnú? Kto by bol budúcemu roku určil taký význam? No i keď nás tento rok takto zastihol, nepadol do sveta ako hrom z jasného neba. Európa sa dlho chystala na túto búrkou, európsky vzduch bol znečistený mnohými výparmi a oťažel, a aj ticho, ktoré nastalo vo väčšej časti Európy v minulých rokoch, bolo, ako sa to často v prírode stáva, iba tichom pred búrkou.

Ako obyčajne doteraz, tak aj teraz bolo pôvodcom tohto hnutia Francúzsko, to slnko, okolo ktorého od dávnych storočí obiehajú ako planéty európske národy. Kto nepozná temperament francúzskeho národa, kto nepozná jeho oheň, tú božskú iskru, ktorá hneď vzplanie za všetko veľké a šľachetné? Kto ďalej nevie, že vo všetkom tom, čo sa týka rozvoja štátu (l'état), francúzsky národ od dávnych čias vedie európske národy, a že najhlbšie vplýva na ľudskú spoločnosť (la société)? Štát a spoločnosť sú tie dva body, okolo ktorých sa oddávna točí myslenie francúzskeho národa, a ešte aj teraz sú stredobodom najnovšieho hnutia európskeho, ktorému, ako sme už povedali, dalo pôvod Francúzsko.

Francúzska revolúcia r. 1791¹ veľa urobila pre slobodu človeka a celých národov, no ešte viac sľúbila urobiť, lež ako to obyčajne býva, že pri násilnom čine sa prekročí miera, tak sa aj tu prekročila. Táto veľká udalosť ľudstva znamená epochu v rozvoji slobody národov. Touto udalosťou sa dokončilo to isté v štáte, čo v cirkvi reformáciou. Kontemplatívny a viac flegmatický Nemec požadoval slobodu v cirkvi, vo viere, v poznaní (Erkenntnis); aktívny a viac cholerický Francúz ju požadoval v spoločnosti, v štáte. Listy revolúcie sú plné úvah o právach človeka (droits de l'homme) a ich činy odpovedajú požiadavkám týchto. Francúzskou revolúciou človek prestal byť otrokom alebo sluhom druhého, prestal byť nerovný voči druhému v spoločnosti, pred súdom, v štáte, a v tom je jej ozajstné vierovyznanie. Ale revolúcia nezostala len pri tom. Keďže vyhlásila vojnu všetkému pozitívnemu, chcela zrušiť aj všetky ostatné rozdiely medzi ľuďmi, napr. v majetkovom ohľade, čo sa však, tak ako doteraz nepodarilo nikomu, nepodarilo sa ani jej. Keby to chcela uskutočniť, musela by ľudí urobiť rovnakými aj v nadaní, schopnosti, náklonnostiach atď., čo na jednej strane prislúcha prírode a na strane druhej vlastnostiam každého jednotlivca. No revolúcia vo svojom kolísaní neprihliadala ani na toto, a vo všetkom nadekretovala rovnosť. Túto úplnú rovnosť požadovala aj v oblasti politických práv. Ľuďom, ktorí sa pre chudobu nemohli venovať politickému životu, sama poskytla existenčné prostriedky, aby nemuseli pracovať a zanedbať politické úsilia. Na druhej strane revolúcia tak isto, ako nechcela trpieť otroctvo a poddanstvo vo svojej vlasti, nechcela ho trpieť ani mimo nej. Preto sľúbila pomoc všetkým utláčaným národom, ktoré sa chceli vymaniť z otroctva. V tom v krátkosti tkvie hlavná činnosť a úloha revolúcie, znamenajúcej epochu v dejinách ľudstva.

Revolúciou vlastne nedosiahla alebo nemohla dosiahnuť všetko, čo chcela a čo si zaumienila. Niečo neuskutočnila pre nemohúcnosť vo veci samej, niečo zase pre veľké prekážky a preto, že mnohému ešte nenadšiel čas. Ale spomienka na všetko to veľké, čo revolúcia chcela uskutočniť, zostala hlboko v srdciach Francúzov, ktorí si i naďalej želali byť na čele európskej civilizácie.

No s týmito veľkými spomienkami bolo veľmi neúmerne poníženie francúzskeho národa po páde Korzičana,² za reštaurácie,³ i počas najnovšej vlády, ktorá už teraz padla, — za ktorej sa vplyv francúzskeho národa na riešenie medzinárodných otázok čoraz viac a viac strácal. Toto poníženie pocítil francúzsky národ najviac za Guizotovho

¹ Francúzska buržoázna revolúcia sa začala vlastne už roku 1789, Štúr má však zrejme na myslí až zvolanie zákonodarného zhromaždenia z 20. septembra 1791, ktoré malo vyslovene už republikánsku väčšinu. Tá sa dostala do protivy s kráľovou mocou.

² Napoleon Bonaparte (1769—1821), neskorší cisár Napoleon I.

³ Doba reštaurácie nastala po zapudení Napoleona I. Rozpoznávame tzv. prvú reštauráciu po porážke Napoleonovej roku 1814 a po jeho návrate z Elby, a druhú reštauráciu po odchode Napoleonovom na ostrov Sv. Heleny roku 1815, ktorá trvala do júlovej revolúcie 1830.

ministéria,⁴ tohto dobrého nástroja politiky Ľudovíta Filipa,⁵ ktorý urobil všetko, aby udržal mier, tak veľmi potrebný na udržanie svojej dynastie. Kto pozorným okom sledoval novšie európske udalosti, iste sa pamätá na egyptskú a poľskú otázku.⁶

Národu, ktorý sa už raz dostal na čelo európskych udalostí bolo ťažko všetko toto prebolieť a cítiť sa ukrivdeným voči jednotlivým záujmom, hoci to boli aj záujmy dynastie, a na druhej strane ťažko aj preto, že francúzsky národ videl, že temer všetko, čo si v revolúcii vydobyl a získal, teraz opäť stratil. Chceme pripomenúť iba to, že vo Francúzsku malo politické práva len 180 000 ľudí, že sa pri rozdeľovaní služieb a významenaní zahniezdil patronát,⁷ tak veľmi zodpovedajúci zásadám revolúcie, a rozšírila sa predajnosť, čím sa kazila aj morálka. Ďalej treba pripomenúť tzv. septembrové zákony,⁸ ktoré komore navrhol ako minister sám Thiers,⁹ bývalý zakladateľ Nationalu, to stačilo na to, aby mohlo pobúriť temperamentných Francúzov. Francúzska revolúcia ďalej rozdelila a rozkúskovala majetok, a tak sa jej stalo, že mnohé rodiny boli prinútené prechádzať z poľnohospodárstva k remeslu a najmä do tovární a iných útočísk proletariátu. Tak sa táto trieda úžasne zväčšila a čím viac musela strádať v spoločenskom živote, tým zázračnejšie účinkovali na ňu spomienky na minulosť, spomienky na veľkosť a slávu Francúzska, — kde sa najmenší mohol stať najväčším, aj spomienky na bývalú revolučnú vládu. Z týchto spomienok a z veľkej potreby sa zrodil a vystúpil do popredia socializmus a komunizmus, ktoré oba boli za rozdelenie a rovnakosť majetku, len s tým rozdielom, že ten prvý žiada majetok pre každého a neobmedzuje sa na jedinú štátnu formu, zatiaľ čo druhý žiada úplnú rovnosť majetku všetkých, čo myslí uskutočniť v krajnej republike. Oba tieto javy musia byť revolučné, obzvlášť posledný, ktorý by vo svojej dôslednosti musel pozmeniť celú doterajšiu štruktúru obyvateľov Európy, čo sa mu však nepodarí, lebo problém potravy (le pain)¹⁰ sa nemôže stať hlavným problémom ľudstva a ľudstvo sa kvôli tomu nedá uzavrieť do Zuchthausrepubliky,¹¹ akú by vyššie spomínaný komunizmus musel uskutočniť. Všetky tieto sily, všetky tieto prírodné, ktoré sme v krátkosti spomenuli, vyvolali terajšiu francúzsku revolúciu.

⁴ Fr. Guizot (1787—1874), význačný francúzsky buržoázny historik a politik, ktorý prepracoval francúzsku ústavu a bol ministerským predsedom Francúzska za panovania Ľudovíta Filipa.

⁵ Ľudovít Filip, francúzsky kráľ v rokoch 1830—1848. Bol vnukom odstúpivšieho Karola X. a prezývali ho kráľom mešťanom.

⁶ Tzv. egyptská otázka zamestnávala európsku verejnosť najmä počas vojnových akcií egyptského miestosultána Mehameda Aliho, ktorý chcel, najmä roku 1841, vybojovať pre Egypt nezávislosť s pomocou Francúzska, ktoré ho však opustilo, takže bol napokon prinútený zriecť sa Sýrska a uznať zvrchovanosť tureckého sultána. — Poľskou otázkou myslí Štúr boj Poliakov za obnovenie štátnej samostatnosti a najmä udalosti roku 1846, ktoré viedli k vteleniu dovtedy čiastočne samostatného Krakovska do Rakúska.

⁷ Myslí sa tu na uplatnenie vplyvu rôznych ochrancov jednotlivcov usilujúcich získať výhody.

⁸ Ide o zákony, ktorými sa likvidovali výdobytky tzv. februárovej revolúcie a nastoľovala sa kontrarevolučná vláda.

⁹ A. Thiers (1797—1877), francúzsky buržoázny politik a dejepisec. Roku 1830 založil časopis National, ktorý sa stal orgánom francúzskych buržoáznych republikánov a vychádzal až do roku 1851, kedy po štátnom prevrate zanikol.

¹⁰ Vlastne chleba.

¹¹ Doslova trestnicová republika.

K ideám égalité, liberté,⁴² k tomuto výdobytku veľkej francúzskej revolúcie, pridružila sa v terajšej revolúcii aj veľká a krásna myšlienka fraternité des peuples, bratstvo národov. Pravda, Boh a ľudstvo je jedna rodina, a skôr alebo neskôr sa táto veľká pravda spozná a uskutoční, ale len vtedy, keď sa všetky európske národy osamostatnia a oslobodia. Kým jeden národ vládne nad druhým, kým jeden druhý utláča, kým sa každý ako človek necíti dôstojne, nemôže byť nič z bratstva národov, lebo nemôže byť bratstvo medzi pánom a sluhom, ale len medzi slobodným a slobodným. A na druhej strane národ, ktorý sa ešte neusiluje o samostatnosť, ktorý trpí, aby mu iný vládol a používal ho za nástroj vo svoj prospech a aj na utláčanie slobody iných národov, ešte nie je dôstojný človeku a nie je hodný bratstva slobodných národov. Terajšia francúzska revolúcia, pravda, vyslovila túto krásnu zásadu, po druhý raz sľúbila pomoc utláčaným národom, ktoré by sa chceli chytiť zbrane za svoju slobodu, no dosiaľ tento sľub zostal len prázdnyim slovom. Lamartine⁴³ ukázal, že je lepší filozof a filantrop v teórii ako muž a filantrop v praxi. Ostatne neveríme, že sa Francúzi aj uskutočnia túto veľkú ideu ľudstva. Podľa našej mienky postaví sa na jej čelo iný národ, ktorý viac vytrpel ako francúzsky, národ, ktorý prechováva viac lásky voči ľudstvu ako Francúzi, ktorí sa častokrát s ňou viac vystatujú, než aby v jej duchu pracovali.

Dnešné hnutie teda, ako sme už povedali, vyšlo z Francúzska, krajiny európskeho obrodenia. Hneď na začiatku povalilo trón mesiaca Júla⁴⁴ práve vtedy, keď sa tento nazdával, že je najbezpečnejší, keď si myslel, že zoskupil okolo seba najviac sil, keď upevnil svoj vplyv aj v iných románskych krajinách, najmä v Španielsku. Z tejto výšky spadol trón Filipov, a človek, ktorý bol ochotný považovať sa za najšťastnejšieho a najmocnejšieho, musel utekať z krajiny. Šiel cestou druhých, čo sa mu podobali šťastím i činmi. S ním prepadli aj jeho prívrženci, a je pozoruhodné, že sa všetci tak poplietli, že pri svojom nešťastí nemysleli ani na odpor, ale odovzdali sa bez akéhokoľvek vzdoru osudu. Tak sú potrestaní tí, ktorí neveria v silu národov a snažia sa obrátiť ju vo svoj prospech. Hneď po kráľovom úteku bola vyhlásená republika a ustanovená dočasná vláda, na čelo ktorej sa postavil Lamartine, známy básnik a filozof. Dlho sa hádali, aká republika by mala prevládať, ale Lamartinov prejav k vzrušenému národu vyriešil otázku v prospech republiky, aby som tak povedal demokratickej. Túto republiku mal už národ, a práve chudoba, ktorá revolúciu uskutočnila, nemala v nej dôveru. Nezáležalo jej len na politických právach, len na úplnej politickej rovnosti, záležalo jej aj na rovnosti spoločenskej (sociálnej), aby si zabezpečila potraviny a lepšiu existenciu. Ale potešená prvým úspechom vzdala sa toho, aby naraz dosiahla všetky svoje túžby, tým viac, lebo aj v tomto poslednom ohľade sľubovalo sa jej všetko možné, a prvú jej biedu uspokojili peniaze z verejných prostriedkov. Tak sa stalo, že trojfarebná obyčajná zástava premohla jednofarebnú červenú zástavu sociálnej republiky, ktorú chceli uskutočniť socialisti a komunisti, a táto posledná zástava bola na istý čas odstránená. Ale táto červená zástava sa objavila minulého mesiaca a viedla za sebou vzburu, ktorá nemá páru v jednotlivých mestách. Za niekoľko dní padlo v Paríži následkom tejto vzbury 12 000 ľudí.⁴⁵ To bol boj sociálnej republiky, to bola vojna

⁴² Rovnosť, sloboda a bratstvo, heslá Veľkej francúzskej buržoáznej revolúcie z roku 1789.

⁴³ A. Lamartine (1780–1869), slávny francúzsky básnik a štátnik, za februárovej revolúcie roku 1848 minister zahraničných vecí.

⁴⁴ T. j. trón Ludovíta Filipa, na ktorý dosadol po júlovej revolúcii roku 1830.

⁴⁵ Ide o júnové povstanie parížskeho robotníctva, nespokojného s opatreniami dočasného vládneho výboru ovládaného demokratickými republikánmi a malomeštiackymi republikánmi.

nemajetných proti majetným, majúca za cieľ rozdelenie celého majetku medzi všetkých, bez akejkoľvek zásluhy, bez akejkoľvek práce. Nateraz sa boj skončil a demokratická republika prevládla, no napriek tomu v Paríži nie je úplný pokoj. — Cavaignac¹⁶ premohol sociálnu republiku a stal sa francúzskym diktátorom, hoci sa po víťazstve chcel zriecť funkcie predsedu vlády. Cavaignac je z predchádzajúcich čias známy ako republikán, ale kto uhádne, na aké myšlienky ho mohol priviesť tento prvý konflikt so sociálnou republikou? Či zostane verný republike a zriekne sa vlády, keď jej vráti úplný pokoj; či sa stane francúzskym Washingtonom, Demouriezom,¹⁷ alebo aspoň Monkom?¹⁸ Napokon nebudeme ho súdiť vopred, na to bude dost času aj neskoršie. — Poznamenávame ešte iba to, že francúzska republika aj s tejto stránky, ktorú sme spomenuli, aj z druhej, pre centralizáciu francúzskeho života v Paríži, má ťažké postavenie. Celý francúzsky politický a spoločenský život je sústredený v tomto meste, ktoré Francúzi nazývajú metropolou sveta. V tomto meste prežil francúzsky národ svoj život, svoju históriu. K tomuto mestu sa utieka každý Francúz tak, ako nasledovatelia arabského proroka k Mekke a Medine,¹⁹ len s tým rozdielom, že Francúz, ktorý sa chce dostať do vyšších oblastí života, chce a musí v tomto meste navždy zostať. Všetko, čo bolo vo francúzskom živote vynikajúce, všetko žilo v Paríži. Takto francúzske provincie boli pozbavené vyššieho života, vo všetkom dostávajú impulz z jedného mesta. Ale taký život, kde všetko vo všetkom vychádza z jedného bodu, kde je tento bod nepremennivý, tam je život už sám osebe monarchiou a podľa toho aj najvhodnejší pre politickú monarchiu. V republike musí všetko žiť, všetko sa pohybovať a prechádzať vždy z jedného miesta na druhé, prechádzať z jedných rúk do druhých, lebo v opačnom prípade sa ničí rovnosť, bez ktorej slobodná spoločnosť nemôže existovať. Aténčania ostrakizmom²⁰ vyhnaní zo svojho mesta Aristida²¹ len preto, lebo si svojou láskou k pravde získal meno spravodlivého (too Siktov) a tým vynikol medzi svojimi spoluobčanmi. Ak Francúzom naozaj záleží na tom, aby sa republika upevnila a zabezpečila pre budúce časy, musia vo Francúzsku zaviesť iné politické a administratívne nariadenia, než aké sú tam teraz v platnosti. Želáme si to aj kvôli Francúzom, aj kvôli nám samým. S existenciou francúzskej republiky sa viaže aj slobodný pokrok všetkých ostatných štátov. Tento je jej následkom, a ak skrachuje republika, ihneď krajina, ktorej je pokrok trňom v oku, napne všetky svoje sily, aby národy vrátil do starého jarma. No

Podrobne o ňom pozri K. Marx, *Triedne boje vo Francúzsku 1848—1850*, str. 163 a n., Marx-Engels, *Vybrané spisy* I.

¹⁶ L. Cavaignac (1802—1857), francúzsky generál a republikánsky politik, ktorý potlačil povstanie parížskych robotníkov roku 1848 a bol zato poverený dočasným vedením štátnych záležitostí. Pri prezidentských voľbách však prehral oproti Napoleonovi Bonapartovi, ktorému tak umožnil cestu k obnove monarchie.

¹⁷ G. Washington (1732—1799), generál a zakladateľ USA. — Ch. Fr. Dumouriez (1739 až 1825), francúzsky generál v období Veľkej francúzskej revolúcie.

¹⁸ G. Monk (1608—1670), vynikajúci anglický vojvodca za vlády O. Cromwella, ktorý svoje vojská použil však v prospech návratu kráľovstva.

¹⁹ Pútnické miesta mohamedánov na Arabskom polostrove s hrobom Mohamedovým.

²⁰ Črepinový súd, ktorý používali v Athénach proti štátnikom, ktorí sa stali nebezpečnými pre občianske slobody, a to tak, že občania napísali na črepinu meno nebezpečného, čím vlastne uskutočnili istý spôsob hlasovania.

²¹ Vlastne Aristides, ktorý bol pre svoj odpor proti Themistoklovi, ktorý chcel zriadiť loďstvo roku 483 pred n. l., ostrakizmom vyhnaný z Atén, ale neskoršie se tam vrátil.

i keby sa čosi také s francúzskou republikou prihodilo, to sa jej nijako nepodarí. História nejde nikdy nazad, a jej kroky sa môžu zastaviť len na chvíľu.

II. Vlny francúzskeho hnutia nezostali len vo vnútri krajiny, ale prenikli ďaleko za jej hranice. Ak reforma bola potrebná vo Francúzsku, inde bola ešte potrebnejšia. Pozrime sa najprv na románske štáty, aké vlnenie tu zapríčinilo francúzske hnutie a potom prejdeme na svet germánsky a náš slovanský.

Taliano toto hnutie strašne vzbúrilo. Aj v ňom vrelo už oddávna a malo to aj dosť príčin. Táto rozdelená, rozkúskovaná, ubitá a utláčaná krajina prírodných krás so svojím utláčaným národom je krásna, ale nešťastná. Taliano duch už dávno začal protestovať proti tomuto útlaku a myslieť na slobodu svojho krásneho Taliano. Známe sú dejiny karbonárov a spoločnosti „giovine Italia“ (mladé Taliano).²² Ale plameň vzbury vzplanul v Taliano len v súvislosti s francúzskym prevratom a národ lombardský a neapolský povstal v mužnej vojne proti svojím utláčateľom. Na toto rázne povstanie Talianov nepochybne pôsobil pápež Pius IX., vzdelaný muž horiaci kresťanskou láskou k ľudstvu, ktorý iste z tej duše ľutoval svoj národ, rozkúskovaný ako stádo.²³

Bez akýchkoľvek iných pohnutí hneď po svojom zvolení nastúpil na trón ako reformátor sveta. Ale v tejto veľkej práci zo začiatku nezadieral do cirkvi, lebo vedel, že už aj mienená reforma štátu, ktorým vládne, je sama o sebe veľkou prácou. Hneď uviedol do života najpotrebnejšie reformy, odpustil pozavieraným politickým delikventom, Rímu dal municipálne práva, rozdelil vysoké úrady ľuďom svetského stavu, schválil sformovanie štátnej rady atď. Dávno nemalo Taliano takého múdreho panovníka, takého šľachtného človeka a celé vzplanulo radosťou nad jeho skutkami. Poznáme entuziazmus, ktorým za Pia IX. takrečeno horelo celé Taliano. Neskoršie Pius IX. k ľúlosti národa trochu cúvol, nedbajúc na popudy rakúske a francúzske, ktoré vždy v svojej mysli spojoval s revolúciou, ktorá sa zrodí z činov ich vlád. Ale dielo Pia IX. už mocne účinkovalo na jeho národ. V Neapoli, kde kráľ vládol tyransky,²⁴ kde sa tisíce grófov a všelijakých iných šľachticov, ako aj tisíce lazzaronov²⁵ priživovalo na pote národa, národ sa chopil zbrane a prisvojil si práva, ktoré dala svetu veľká francúzska revolúcia. Kráľ chcel národ znova oklamať a násilím mu vziať to, čo mu dal už dávnejšie, ale na to vznikla ďalšia vzbura a pravdepodobne národu už nevezme slobodu, ktorá mu patrí. V Lombardsko-benátskom kráľovstve²⁶ sme taktiež videli, že národ začal revolúciu, ktorá trvá dodnes, lebo aj tam bašovala Metternichova vláda,

²² Členovia tajných spolkov, sledujúcich demokratické a osloboditeľské hnutie v Taliano v 19. stor., prezývaní podľa stredovekých prívržencov strany Guelfov. — Mladé Taliano bolo tajné združenie italských vlastencov, usilujúcich o oslobodenie a zjednotenie Talianov v jeden štát.

²³ Pius IX. nastúpil vládu roku 1846. Roku 1848 napriek svojim snahám zmodernizovať pápežský štát sa stal odporcom revolučných snáh a postavil sa aj proti zjednocovacím snahám Talianov.

²⁴ Ide o kráľa Ferdinanda II. (1830—1859), ktorý keď na Sicílii vypuklo 10. februára 1848 povstanie, vyhlásil ústavu a amnestiu, ale sicílsky ľud ho jednako zbavil trónu a povolal za kráľa syna sardínskeho kráľa Karola Alberta Ferdinanda. Povstanie preniklo i do Neapolska, ktoré Ferdinand II. potlačil, a neskoršie sa pomstil povstalcem tým, že uvrhol do väzníc vyše 22 000 ľudí.

²⁵ Tak boli nazývané lumpenproletárske živly talianskeho obyvateľstva, často zneužívané absolutistickými vládami aj na kontrarevolučné ciele.

²⁶ Bolo v severnej časti Apenínskeho polostrova a patrilo Habsburgovcom.

ktorý národ znášal o toľko ťažšie, že bola vládou cudzincov. Nemci by rozhodne chceli ospravedlniť svoju vojnu, lebo vidia, že je namierená proti talianskej slobode, ale to vonkoncom nejde. Hovorí, že musia zachovať časť svojho vojska, že by odpadnutie Talianska zmenšilo obohodný a všelijaký iný ošoh, ktorý majú z Talianska atď., ako by bohatstvo časti jednotlivcov (pravý germánsky názor) znamenalo blahobyť celého národa a ako by hmotný ošoh bol vyšší ako najsvätejšie záujmy národa a ako by národ bol len preto na svete, aby inému prinášal ošoh. Dovoľte národom, aby boli slobodné: to bude pýcha ľudstva, to prinesie aj hmotný ošoh všetkým, a to omnoho väčší, než má teraz hociktorý národ z druhého utláčaného národa. Starý je tento názor i starý svet, ale starý svet umiera a nový sa rodí. Slovan, ktorý práve v tomto novom svete vystupuje na javisko sveta, nemôže prechovávať takéto myšlienky a na tieto vzťahy musí aplikovať svoje príslovie: Čo praješ sebe, dopraj aj iným!²⁷

Iné románske národy, Španielov a Portugalcov, francúzska vzbura nevzrušila. Tieto národy, obzvlášť prvý, ešte pred nedávnom viedli vojny, v ktorých sa sila národa nadobro opotrebovala, a aj ináč tieto národy, kedysi utláčané inkvizíciou, zotrávajú ešte viac menej v letargii, ako keby sa ich duch nevedel pozdvihnúť.²⁷

Práve teraz povstali Rumuni vo Valašsku a Moldavsku, zvrhli doterajšiu vládu a nastolili republiku; no, ako sa nám zdá, urobili to skôr preto, aby nasledovali Francúzov, než aby to národ považoval za potrebné.²⁸ Aspoň nám sa tieto udalosti nezdarujú také dôležité, iba do tej miery, že by mohli dať impulz k ešte väčšej európskej vojne.

Hneď po francúzskej vzbure revolučná vzbura prenikla ako blesk celou nemeckou krajinou. Vzbúrili sa Mnichov, Berlín i Viedeň; tam kráľ musel zložiť svoju dôstojnosť. v Berlíne padol doterajší kabinet so svojou politikou a kráľ musel pristúpiť na koncesie, ktoré požadoval ľud; z Viedne musel utiecť Metternich, starý nepriateľ každej slobody, človek bez srdca, ktorého najvyšším cieľom bola politická dynastia a ktorý všetky národy považoval za jej prostriedky. Tieto tri dvory najviac hatili rozvoj slobody v Nemecku a najviac ním otriasli. Ale rozkúskované Nemecko najviac potrebovalo jednotu, lebo za takejto rozbitosti nemeckým panovníkom bolo ľahko utláčať svoje národy, a národ nemecký ako celok nemal v takomto stave v Európe nijakú politickú váhu. Nemecký snem (Bundestag), sídliaci v Frankfurte nad Mohanom, bol pictus masculus,²⁹ ktorý robil všetko, čo požadoval pruský a rakúsky dvor, obzvlášť tento posledný. Nikdy nereprezentoval celok nemeckého národa. Nepracoval podľa jeho vôle, ale bol len nástrojom jednotlivých panovníkov a hlavne nástrojom na utláčanie nemeckej slobody. Takýto stav sa Nemcom zunoval, hneď sa vyslovili za druhú jednotu a za tým účelom vytvorili nemecký snem vo Frankfurte. Máme pred sebou výsledky tohto snemu a zdá sa nám, že sú len druhým vydaním bývalého frankfurtského sväzu (Bundu).

Na čelo Nemecka bol postavený nezodpovedný správca, ktorý spolu s ministeriom má vykonávať uznesenia nemeckého sväzu a reprezentovať jednotu nemeckej vôle, lež robiť tak v dohode s nemeckými vládami. Nemci teda chceli urobiť správcu nezávislým (souverain) a uznali nezávislosť jednotlivých vlád. Uvidíme, že toto je začarovaný kruh, v ktorom Nemci sa budú točiť. No napriek tomu si myslíme, že s malým úspe-

²⁷ Spavosť, ospalosť.

²⁸ Povstania potlačili cárske vojská. Vo Valašsku podarilo sa predtým prinútiť knieža Bibescu, aby vydal ústavu, ale Bibesco sám opustil potom Bukurešť.

²⁹ Silný maľovaný.

chom. Z neho poriadne vykrúha starý nemecký Michel.³⁰ Toto protirečenie dobre vystihla nemecká republikánska strana a preto sa snaží dosiahnuť úspech podľa svojho. Myslíme, že nedopustí, aby sa veci takto vyvinuli a že sa zo všetkých síl bude usilovať preformovať Nemecko. Zosilnie po partikulárnych úsiliach Nemecka, keď už teraz vidíme, že hannoverský kráľ vôbec nechce počuť o frankfurtskom sneme,³¹ a Prusko sa chystá protestovať proti tomu, aby centrálny nemecký minister rozkazoval jeho vojsku. Každopádne bude tu dosť prekážok. Nemáme nič proti nemeckému zriadeniu vo vnútri jeho hraníc, ale ako Slovania musíme sa s najväčším rozhorčením vysloviť proti tomu, aby zasahovalo do našich štátov a národov. Odvažujú sa prisvojovať slovanské krajiny, Čechy a Moravu, polovicu Poznanska, Sliezsko, Kraňsko, Istriu, Korutansko a Štajersko. To nie sú vaše krajiny, ale naše, voláme, nebudú a ani nemôžu byť vašou ochranou, ale našim domovom. Historické právo prestalo a na Čechy, Moravu a Poznansko ho nikdy nebude môcť dokázať. Dost' sme sa naotročili a naslúžili cudzincom, chceme už raz čosi urobiť aj pre seba. Nemci vo Frankfurte hovorili, že nám budú garantovať národnosť, no ubohý je to národ, ktorý si nechá garantovať najbližšiu osobnosť, akú len môže mať! A aké garancie národy dostávajú, to dokazuje Poľsko, ktorému bola aj v kráľovstve aj v Poznansku aj v Haliči garantovaná národnosť a sloboda viedenským kongresom,³² ale v Poznansku, v Haliči Nemci všade zaviedli svoj jazyk, svoje obyčaje, svoju byrokráciu, ubíjajúcu myseľ i dušu slovanskú. Nechceme teda vašu garanciu, dajte nám pokoj a ak Boh dá, zaobídeme sa aj bez vás. Národ si sám svojou mocou, svojou silou bude garantovať svoje blaho. Viedeňčania radostne plávali nad Frankfurtom a všade vyvesili nemeckú trojfarebnú zástavu.³³ Ale oni sú nanajvýš spokojní aj so svojím postavením dedičného mesta cisárstva, veľmi dobre im padne aj hmotný ošoh, ktorý plynie z takéhoto postavenia; radi by sa aj celkom stali Nemcami a združili sa s nemeckými bratmi a zostali panovníkmi všetkých týchto štátov, ktoré teraz patria pod Rakúsko. Podľa našej mienky Viedeňčania by sa radi zasnúbili z Nemeckom a ako svadobný dar priniesli všetky rakúske štáty; no z tej raže nebude múka, lebo nemecké národy nič neviaže k Nemecku. Nech Nemci celkom pristúpia k nemeckému sväzu, v poriadku, to je ich právo, oni sú nemecký národ, ale my za nič na svete nepôjdeme s nimi.

Ostatné germánske štáty zostali pokojné okrem Dánska, ktoré nemecký frankfurtský parlament vyzval na súboj pre holštýnskych a šlezvických Nemcov,³⁴ ktorých by Dáni chceli podániť a Nemci ako svojich bratov pripojiť k sebe. Svete, čuduj sa, Nemci bojujú za svojich súkmenovcov a nás by chceli mať pod nemeckou nadvládou. Aké je to protirečenie. Teraz v tejto vojne Nemci majú prázdniiny a snád' nastane úplný mier.

Terajšie hnutie Anglickom nepohlo, ono už dávno kráča v duchu slobody, a preto

³⁰ Národná prezývka pre Nemcov.

³¹ Frankfurtský parlament zasadal od mája 1848 a mal za cieľ uskutočniť zjednotenie Nemecka s Rakúskom. Česi však tento snem neoboslali a jeho rokovania sa utápali v teoretizovaní. Snahy frankfurtského parlamentu blokoval pruský kráľ. Napokon frankfurtský snem nič nedosiahol.

³² Zasadal po zvrhnutí Napoleona I. a dal Poľsku aspoň čiastočnú náhradu v tzv. kongresovke.

³³ Čierno-zlato-červenú.

³⁴ Išlo o pripojenie Holštýnska a Šlezvicka k Nemeckému spolku. Rakúsko a Prusko však nevyhoveli výzve začať vojenské akcie proti Dánsku kvôli tejto veci. Spomínané dve krajiny pripojili sa k Prusku až roku 1864, proti vôli Rakúska.

národ nemusel hľadať prostredníctvom vzbury to, čo dostal mierovou cestou. Len v nešťastnom Írsku, kde Angličania už od stáročí vyciavajú národ, ktorý chodí špinavý a otrhaný, musí sa uspokojiť so zemiakmi ako s celoročnou stravou v tom čase, keď sa Angličan veľkolepo oblieka a najchutnejšie je z jeho potu, tu sa dávny duch agitácie chce vzbúriť. Iri, synovia Fingala a Ossiana,³⁵ žiadajú si za svoju vlasť, za svoju zelenú vlasť, nezávislosť a preto chcú uskutočniť repeal, čiže odvolanie zákonodarného spojenia s Anglickom, čo O'Connel³⁶ už dávno hlása. O'Brien,³⁷ náčelník mladého Írska, stojí na ich čele. Angličania práve teraz zamýšľajú prísne postupovať proti Írsku a Iri sa chystajú. — My utláčaným národom, a teda aj Írom, želáme všetko dobré a veľa šťastia.

Švajčiarsko skončilo svoju prácu ešte pred francúzskym prevratom.³⁸ Jeho slabosť bola v tom, že takmer každý kantón sa stal sám sebe pánom. Tento stav, ktorý podkopával silu mladého štátu chceli v poslednom čase niektoré kantóny zneužiť, a keďže boli zavedené reakčnou stranou, a obzvlášť jezuitmi, utvorili tzv. Sonderbund, pozostávajúci zo 7 kantónov pre nič iné, než pre obranu zovšadiaľ vyhnaných jezuitov a ich učení.³⁹ Takýto postup urazil iné kantóny — a keďže odporujúce kantóny nechceli podobrotky uznať plnú moc národného parlamentu (Tagsatzung), museli ju uznať pozlotky. Vyhlásili im vojnu, ktorá sa však hneď aj skončila. Dufour⁴⁰ porazil Sonderbund a kantóny, ktoré kedysi pri Morgartene⁴¹ vydobyli Švajčiarsku slobodu, boli rozbité za niekoľko dní. Nepomohli im ani hrdinovia obskurantizmu, ako rakúsky salis-soglio,⁴² ktorí hanebne museli utiecť do Talianska. Treba bojovať za spravodlivú vec a vtedy sa zvíťazí.

III. Pozrime sa ešte teraz na svet, ku ktorému nás tiahne srdce, na svet náš slovanský. Kto žiadostivejšie očakáva lepšie časy než národ náš, a kto má príčinu žiadostivejšie ich očakávať? Od stáročí svet slovanský len upadá a okrem hrdinského oslobodenia srbského kmeňa spod hnusného tureckého jarma⁴³ nebolo udalosti, ktorá by rozveselila smútiacu dušu slovanskú. Rozkúskovaný a utláčaný, prinášajúci za obeť um, silu a všetky iné osohy, za čo sa mu dostáva len útlak doma a pohrdanie pred svetom, žije národ náš práve podľa slov básnika ako kaluž v tmách. Príchod nových čias s radosťou privítali srdcia slovanské, ale kmene naše ťažko utláčané, rozkúskované, ešte málo vzdelané a navzájom ešte slabo spojené, nevedeli doteraz využiť tieto

³⁵ Vojvodca starých Írov a jeho syn, ktorý podľa povesti zachoval otcove hrdinské činy v hrdinských básňach tzv. Ossianových.

³⁶ M. O'Connel (1775—1847), írsky bojovník za slobodu, zakladateľ Loyal National Repeal, pomocou ktorého chcel dosiahnuť rozlúčenie zväzku Írska s Anglickom.

³⁷ O'Brien (1803—1864), jeden z írskych zakladateľov chartizmu, stúpenec tajného volebného práva a ľudového zastupiteľstva.

³⁸ Išlo o separatistickú vojnu tzv. Sonderbundskrieg v dňoch 4. až 28. novembra 1847, ktorej podstatou neboli iba náboženské spory medzi protestantskými a katolíckymi kantónmi, ale i náhľady na spôsob vládneho systému. Podnet k bojom dalo rozhodnutie Švajčiarskeho spoločenstva a vykázani jezuitov z Luzerna, proti čomu sa postavilo sedem kantónov, ktoré sa spoliehali na pomoc Rakúska a Francúzska.

³⁹ Jezuiti sa osadili v Luzerne roku 1844.

⁴⁰ Generál Dufour velel vojskám Švajčiarska a zabezpečil jednotu štátu.

⁴¹ Slávna bitka, ktorá bola zvedená roku 1315 a zabezpečila Švajčiarom slobodu.

⁴² Nepriatelia tmárstva.

⁴³ Srbi vybojovali svoju samostatnosť na Turkoch v bojoch roku 1815 a roku 1817 bol Miloš Obrenović vyhlásený za dedičné knieža srbské, čo uznalo aj Turecko.

nové časy tak, ako by chcel z kaluže a tmy vyšlý syn slovanský. Medzitým niektoré vetvy, najmä česká, vyvinutejšia a vzdelanejšia než iné, poponáhľala sa využiť tieto mimoriadne časy. Dostala niektoré politické úľavy vo Viedni, hoci dosiaľ viac sľubované než uskutočnené.⁴⁴ Ostatné slovanské vetvy v Rakúsku dosiahli to isté po viedenskom prevrate bez toho, aby sa o to boli usilovali a pričínili. Tak dostali niektoré úľavy Poliaci v Haliči, Moravania, Slezania, Slovinci v Štajersku, Kraňsku a Korutánsku.⁴⁵ Aj Chorváti, spojení s Maďarmi, dosiahli to, čo želali. No tie osobitné prania, ktoré Chorváti, Poliaci a Slovinci vyslovili, neboli splnené, ale úplne odmietnuté, s výnimkou jedinej žiadosti Chorvátov, že dostali za bána syna národa svojho.⁴⁶ Naproti tomu sú niektoré vetvy ešte také zanedbané, skazené cudzím vplyvom, že sa dali prinútiť na očividné utláčanie svojho života, a čo je ešte horšie, vo svojej zaslepenosti samé za tým túžili, ako napr. Moravania, Poliaci v Sliezku a aj istá časť Slovincov, ktorí si zvolili poslancov do nemeckého frankfurtského snemu a tak sa podrobili svojvôli Nemcov. Pristáňovaní Nemci na Morave a v Sliezku rozvinuli na našej zemi trojfarebnú zástavu nemeckú a prehovorili zaslepený ľud, aby sa spojil s Frankfurtom. Títo vyučení utláčatelia trhali celou svojou silou Moravanov od Čechov, Slezanov od Poliakov. Podobnými úskokmi sa dalo zaslepiť aj Dalmátsko, ktoré sa dosiaľ nespojilo so svojou sestrou Chorvátskom. Češi rázne a hrdinsky odrazili všetky útoky nemecké, odmieli všetky rozkazy nemeckej vlády vo veci volenia poslancov pre Frankfurt, dokonca hrdinsky zmarili všetky úskoky Nemcov, ktorí sa rozťahovali po celej krajine.⁴⁷ Preto sa aj stali trňom v oku všetkým Nemcom, chcúcim si osvojiť krásnu túto krajinu, kolísku hrdinov. Ale génus Slávie radostne pozeral na zem túto, ktorá od stáročí v jarme nemeckom úpäjúca, predsa si hrdinsky zachovala svoj starý slovanský ráz. V delení našom je sila nepriateľa nášho a náš hrob; v spojení našom je záhuba a naše spasenie. Aj Poliaci v Poznansku, keď sa iné národy dvíhali, skočili na nohy. Pruský kráľ v tiesni, ktorú mu spôsobila berlínska revolúcia, sľúbil Poliakom zriadenie provincie Poľskej, pravda, pod jeho protektorátom. S radosťou sa Poliaci uchopili diela. No len čo ho začali, už tu bolo pruské vojsko, ktoré začalo strieľať, páliť a rúbať všetko, čo nosilo poľské znaky a štváť všetky živly proti Poliakom. Treba pripomenúť, že už predtým Nemci odtrhli časť Poznanska,⁴⁸ ktorú ponemčili a prisľúbili, že zvyšok sami dajú Poliakom. Ale aký to krutý klam. Prišli ako vlci, pálili všetko, bili a rúbali. Proti presile regulárneho vojska sa nemohol udržať ani génus Mieroslavského.⁴⁹ Poliaci prehrali a krajina zostala Nemcom. Nemci popáchali v našich časoch neslýchané ukrutnosti

⁴⁴ Štúr má tu na mysli zrejme sľub viedenskej vlády na nespokojnosť Čechov z marca 1848 nad tým, že mali byť pre české krajiny zriadené samostatné najvyššie úrady a krajinský ústavodarný snem, ale nevyhovelo sa požiadavke spojenia českých krajín spoločným snemom.

⁴⁵ Išlo najmä o zmiernenie dovtedy nepriaznivého vzťahu Viedne k týmto národnostiam. Stalo sa tak najmä v súvislosti s postojom Viedne k českému a maďarskému národnému hnutiu.

⁴⁶ Jozef Jelačić, ktorý však sa stal nástrojom kontrarevolúcie.

⁴⁷ Štúr má tu na mysli úspešnú agitáciu proti oboslaniu frankfurtského snemu českými národnými poslancami.

⁴⁸ Poznansko sa dostalo k Prusku pri prvom delení Poľska roku 1772. V rokoch 1807–1815 patrilo k varšavskému kniežatstvu a potom bolo opäť pripojené k Prusku.

⁴⁹ L. Mieroslawski (1814–1878), poľský bojovník za slobodu, ktorý roku 1845 vznietil v Poznani povstanie proti Prusom. Zradený dostal sa do rúk pruských úradov a bol odsúdený na smrť. V marci 1848 sa dostal na slobodu a zúčastnil sa na rôznych miestach Európy revolučných bojov. Za povstania roku 1863 bol zvolený za diktátora.

v Poznani,⁵⁰ mnohým zajatým Poliakom vypálili znak na čelo. To je tá vzdelanosť nemecká!

Teraz uvideli Poliaci, aké sympatie prechovávajú Nemci voči nim. Kým zamýšľali použiť Poliakov ako zbraň proti bratskému plemenu, proti veľkej Rusii, pred ktorou Nemci takzvaný rešpekt majú, dotiaľ boli nemecké ústa plné sympatie pre Poľsko, ale odvtedy, čo Poliaci dali na javo, že oni aj nemecké jarmo ťažko nesú a želajú si zhodiť ho, odvtedy im vypalujú znak na čelo! Lahkoverní Poliaci presvedčení o akosti sympatií nemeckých a strácajú nádej vo Francúzov, obrátili teraz svoje oči k rodným svojim bratom Slovanom, ktorých sa nie z neznalosti svätých zväzkov s bratmi svojimi, ale z akých takých ohľadov na národy európske, zo sebeckej a nimi obľúbenej partikulárnosti, zo strachu pred Ruskom stránili. Do toho času zapadá zvolanie Slovanského sjazdu do Prahy.⁵¹ S nádejami a osobitne vreľým citom schádzali sa Slovania zo severu a juhu, východu a západu do tohto mesta, matky západného Slovanstva. Nikdy ešte neboli sa tak zišli, nikdy ešte od nepamätného rozchodu nepodali si bratské ruky synovia slovanskí. Mnoho vytrpeli od čias rozchodu svojho: jedni upadli do ťažkého jarma cudzinstva a otročili tam krvopotne, druhí utrhli rany v bitkách, z ktorých sa ťažko vylicčili, tretí zas napolo sa vyslobodili z nebezpečenstva života, štvrtí celkom zahynuli a odumreli bratom svojim, ale všetci ostatní boli si takí cudzí, že sa ťažko podľa mena poznávali.

Aká teda radosť, aké nadšenie muselo vládnuť pri tomto stretnutí, po tisícročnom nepoznaní, po toľkých nebezpečenstvách. Úkaz to bol veľký, nadšenie poetické a Praha naša bola horlivé zhromaždište a javisko tohto výjavu. Privítaní boli s radosťou všetci hostia slovanskí a oslavované boli tie dni v Prahe dôstojne. Nezmazateľný dojem urobilo na každého Slovana prvé stretnutie: naň išli naši na čelo so všetkými slovanskými zástavami, za spevu starých hrdinských piesní českých. Zdalo sa, že ožívajú staré múry pražské a šepcú nám históriu našu. Po prejave všeobecnej radosti pustili sa členovia sjazdu do práce. Chceli našinci ukázať svoje myšlienky aj Európe a sústrast s bratmi slovanskými, chceli ďalej vzniknúť svoje požiadavky vláde rakúskej a napokon chceli uzavrieť spolok vetiev slovanských. V tom tkvela činnosť sjazdu. Ale starý nepriateľ náš Nemeck hľadel zlostným okom na toto stretnutie svojich podmanených, ktorí sa opovážili pomyslieť raz na čosi iné, než na službu od neho žiadanú; a so starým nepriateľom naším spojila sa v tom zmysle aj strana račia, rozzúrená nad tým, že Slovania, od ktorých sa len pokora a čierna služba očakávala, v slobodnom duchu hovorili a pred svet vystúpili. Preto sa aj títo druhí rozhodli rozohnať skupštinu, čo, podpichovaní aj Maďarmi, žiaľ, aj dosiahli. Windischgrätz⁵² bol v tom zbraňou starých nepriateľov našich a k nemu sa pridružil ešte jeden, ktorý nám predtým preukazoval falošnú lásku, menom gróf Leo Thun.⁵³ Rozišiel sa slovanský sjazd, ale nie bez veľkého úspechu, ako si to naopak želali nepriatelia naši. Je pravda: nejaký pozitívny úspech nemal, ale mravný nevýslovný. Poznali sa všetci aj duchom aj jazykom, a poznali tých, ktorých vo svojej lahkovernosti a zaslepenosti pokladali za svojich priateľov a za možné akési útočisko jednej časti Slovanstva. To ich ešte najviac zjednotilo a nepriateľ sa prepočítal.

⁵⁰ Išlo o protipolské pogromy.

⁵¹ Slovanský sjazd sa konal v Prahe začiatkom júna 1848.

⁵² Bol rakúskym vojvodcom. Potlačil pražské povstanie a zúčastnil sa aj na vojenských akciách proti revolučnému Uhorsku roku 1848–1849.

⁵³ Príslušník českej šľachty, ktorý sa zaoberal hnutím rakúskych Slovanov, najmä Čechov a Slovákov.

Medzitým sám sjazd trpel ranou a trpeli aj bratia Česi, na ktorých mladú slobodu z druhej strany úder bol mierený. Z tejto slobody im svojvoľne odobrali toľko, koľko sa im páčilo, a ostatné si ponechali na vhodnejšie časy na odobratie. Napokon — duch národa českého, ako už všade vidíme, nebol týmto úderom udusený, ba stal sa chrabrejším a rozumnejším.

V tomto čase, keď všetky skoro národy európske dostávajú slobodu, keď sa sľubuje všetkým rovnosť a bratstvo, zatúžili aj Slovania pod korunu uhorskú patriaci striasť dávne a potupné jarmo maďarské. Ako Maďari, spolurodáci Mongolov, duch tohto času pochopili, vidieť z toho, že národom v Uhorsku žijúcim nielen nepovolili nič vzhľadom na ich národnosť, ale čo viac, ešte väčšmi ako inokedy ich utláčali a uväznili všetkých, ktorí začali o svätých tých právach národov hovoriť. A pretože Maďari sa seba samých najväčšmi cenia, stoja šibenice nad hlavou druhých národov. Oni sa teda i ďalej rozhodli v duchu barbarských čias pracovať a panovať nad národmi. Potupné je toto jarmo maďarské pre Slovanov a veľmi škodlivé; potupné, lebo pochádza od spolurodákov mongolských, ktorí si pomáhajú a udržuujú sa našim umom, našou silou, našimi silami, ako o tom celá história uhorská i najnovšia svedčí; škodlivé, lebo Maďari stoja v ceste veľkému združeniu slovanskému. A jarmo toto zvrhnúť je teraz najvhodnejší čas, keď sa Maďari od Rakúska odtrhli a stali sa sami pánni, keď následkom ich najnovšieho zriadenia sa dostali do všelijakých ťažkostí. Doterajšie úsilia, postavenie a zriadenie určili v boji tomto prvé miesto vetve chorvátskej, ale nezdá sa, že by bola pochopila veľké a slávne toto historické poslanie. Vetva Chorvátska je jedna z najznamenitejších kmeňov slovanských, poznajúca Slovanstvo ešte len podľa tela, ale nie podľa ducha, nestojaca ešte vôbec na výške čias. Ešte má u nich prílišnú prevahu provinciálny život, a ten už nevyvolá nijaké činy, ním nebude sa tvoriť história. Pre tieto príčiny dopustili Chorváti aj to, aby ich Srbi predbehli v tomto boji. Temperamentní a cituplní, mocní a v piesňach svojich celú svoju históriu ospevujúci Srbi postavili sa prví medzi Slovanmi na nohy proti našim starým a potupným nepriateľom;⁵⁴ oni sa nám zdajú byť jadrom, okolo ktorého sa zoskupí juh slovanský. Nech je s nimi Boh, šťastie junácke a požehnanie sveta nášho! Uvidíme čoskoro, ako vyhovujú nádeji Slovanstva, a ako iní, najmä Chorváti, budú pomáhať ich šlachetnému predsavzatiu, lebo svet slovanský s najväčšou pozornosťou sleduje udalosti na juhu. Oslobodenie od Maďarov by strhlo so sebou aj hýbanie sa Slovanov úpejúcich od stáročí pod odporným jarmom tureckým. Otvorte už raz uši vaše túžbe a úpeniu tamojších bratov slovanských, a keď ich nik nepočúva, počúvajte ich aspoň vy, ktorí ste im najbližší bratia podľa jazyka a krvi.

IV. Prísnyom okom hľadí sever slovanský „svataja Rus“ na najnovšie európske udalosti. Národy európske očakávali a najmä Nemci si želali tiež aj tam vzburu a už ju neraz aj v svojich oficiálnych novinách viackrát oznamovali, ale zatiaľ sa zmýlili. Niet v Rusku takej nehody medzi vládárom a národom, ako je inde; v ohľade tom je tam väčší súhlas, než kdekoľvek inde v Európe. Národ je zamestnaný veľkou prácou, obrovským svojím vývinom, a preto nasleduje vládu, ktorá mu je v tomto diele predvojom. Toto inštinkívne zjednotenie vlády s národom nemôže v týchto časoch za nijakú cenu roztrhnúť reflexia európska. Otázka teraz leť Euróпой, či sa Rusi zamiešajú do terajších európskych záležitostí, alebo nie? Nech to bude akokoľvek, len to je isté, že Rusko postupuje pomaly a s rozvahou. Keď bude vhodný čas pre čin, iste ho neprepasie, ako to často robia iní Slovania z ľahkomyselnosti, z nedostatku energie.

⁵⁴ Myslí sa na Turkov.

A keď sa raz sever slovanský pustí do diela, budú jeho diela veľké a obrovské. Na každej stránke histórie jeho sú také diela popísané. Severu slovanskému náleží aj tá česť, aby zachovával pred svetom slovanskú česť. Všetci ostatní Slovania stratili samostatnosť, česť národnú a dosiaľ si ju ešte naspäť nevydobyli, ale Rusi vykonali za ňu činy obrovské a uchovali si ju slávne. Všetci Slovania, hovorí Nemecký Kohl,⁵⁵ kdekoľvek sa s Nemcami stretli, stratili a prehrali svoju samostatnosť a na ich rozvalinách začal rozkvítať nemecký dub; len jeden deň chýbal a všetci by sa boli stali poddanými Nemcov, ale ten deň rozhodol zázrak — bol to boj pri Poltave.⁵⁶ Tam porazil Peter Veľký najväčšieho junáka storočia svojho Karola XII. A druhú takú, ešte obrovskú bitku vybojovali Rusi pri slávnom pre nich naveky Borodine!⁵⁷ Celá Európa, vedená obrovským géniom Napoleonovým, zaútočila tam na nich, chcúc ich zničiť, ale vyhrali Rusi, synovia Slávy, boj tento, dokážuc divy. Pred sto a sto hrmiacimi a smrť rozsievajúcimi delami neustúpili Rusi ani o krok. Im patrí vďaka a hlboká úcta Slovanstva! Keď sa duch slovanský v Rusku ešte viac rozšíri, keď sa pokrok slobody aj tam zjaví, vykoná táto zem diela veľké a dôležité pre Slovanstvo, vážne a rozhodujúce pre svet.

Keď skúmame najnovšie udalosti európske, pozorujeme zaiste v týchto hnutiach túžbu národov po samostatnom, slobodnom a bratskom vzájomnom združení. Všetky národy povstávajú a v hraniciach národnosti svojej sa usilujú, aby sa usporiadali a spojili; pozrime sa na Nemcov, Talianov, Galov (Irov). Dal by Boh, aby sa im to podarilo, lebo len vtedy, keď to isté aj iní urobia, príde raz tak veľmi žiadostivo očakávaná, tak veľmi žiadaná doba ľudskosti. Namiesto predošlých sjazdov nastúpia sjazdy národov, rozodujúce o otázkach medzinárodných. Túto myšlienku prvý vyslovil sjazd slovanský a neudusili ju nemecké kanóny. Zatiaľ čo sme takto sputnaní, stojíme v Európe len na začiatku drámy, ktorá sa neskôr vyvinie. Nepochybne sa strana račia alebo takzvaná reakcia pokúsi všetkými prostriedkami a vynaloží všetky sily, len aby sa, nakoľko možno, vrátil starý stav; tento účel podporí vojskom, ktoré sa z nevedomého nástroja svojvoľného vladárstva stalo nástrojom vedomým, a rozhnevalo sa pre utrhnuté rany, no pokus tento, i keby sa na istý čas vydaril, dlhšie sa vôbec udržať nemôže, a nástrojom, ktoré používa, podľa všeobecnej mienky, chystá hrob a uštedruje posledný úder. Nech len nás Slovanov dobrý duch sveta i histórie opatruje, aby sme sa práve my nestali takým nástrojom, na podobné účely už toľkokrát starostlivo použitým! — Hľadiac do budúcnosti predsa s dobrou nádejou voláme slovami mladého, teraz uväzneného básnika slovenského:⁵⁸

„My na deň čakáme, na božie slniečko.“

⁵⁵ Ide asi o J. G. Kohla (1808—1878), nemeckého zemepisca a cestovateľa, ktorý dobre poznal Rusko i Rakúsko-Uhorsko.

⁵⁶ Bitka pri Poltave bola 9. júla 1709.

⁵⁷ Zahynula tam veľká časť francúzskej armády roku 1812.

⁵⁸ Ide o Jána Kráľa.